

WWW.DEVINCAN.SK

DEVÍNČAN

Noviny pre každého Devínčana • zdarma • júl 2021 • Ročník XIX • Ev. č. 5801/19

Prosperita (?)

Všetci v Devíne si ju želáme. Je krédom dneška, komunitným heslom, aktuálnou témou debát o našej budúcnosti vyvolanej dvomi, pre Devín závažnými ponukami. Prvá ponúka cestu von z nútenej správy emisiou cenných papierov, z predaja ktorých by sme uspokojili našich veriteľov. Druhou je inzerát istej realitnej kancelárie, ktorý ponúka na predaj záhrady pod Devínskym hradom. Pokiaľ teraz nechápavo krúťte hlavou, že o čom to píšem, zrejme nesledujete vášnivé diskusie Devínčanov na sociálnych sieťach a takisto ste sa nezúčastnili nedávneho verejného zhromaždenia občanov v Dome kultúry, kde sa práve tieto dve, zdanlivo nesúvisiace témy, búrlivo pretriasali. Pre nezorientovaných skúsím teda vysvetliť hoci len stručnú podstatu celej veci, nakoľko pre množstvo detailov s ňou súvisiacich, v úvodníku naozaj niet miesta. Že je Devín od apríla 2005 z dôvodu vysokej zadlženosti spravovaný v režime nútenej správy, asi všetci viete. Aktuálne čísla sú zhruba 12 miliónov eur dlhu pri cca 900 tisíc eur ročných príjmoch a nulovom majetku. Pokiaľ vás zaujímajú presné čísla, nájdete ich na našej stránke www.devin.sk, v tabuľkách k záverečnému účtu, napríklad tu: Tabuľky k záverečnému účtu 2020.xlsx (egov.sk). Veľa školy či chochmesu netreba na pochopenie faktu, že sa pri týchto číslach Devín nachádza hospodársky v bezvýchodiskovej situácii. Takpovediac v nútenej správe naveky. Čo znamená naveky? Napríklad žiadne investície do rozvoja, žiadne čerpanie rôznych podporných dotačných peňazí z verejných zdrojov, ergo žiadna prosperita, ani žiadna cesta podľa práva z tohto marazmu von. Verte, skúšali sme všeličo, no pri žiadnej z množstva vlád od roku 2007 odkedy som vo funkcii, sme nikdy nenašli dostatok politickej vôle, ktorá by nám pomohla, najmä napríklad potrebnou zmenou legislatívy. Posledný prísľub zvýšenia prídelu peňazí Devínu na vyplatenie veriteľov od magistrátu prekazila pandémia. Dostali sme však vyššie spomenutú ponuku emitovať verejne obchodovateľné cenné papiere z predaja ktorých uspokojíme našich veriteľov tak, že budeme môcť požiadať o zrušenie nútenej správy... Tu môžem konštatovať jediné: som naozaj rada, že rozhodnutie o tak závažných krokoch neleží len na mojich pleciach. Mám poslancov, mám členov komisií, mám kolegov a kolegyně a v neposlednom rade – dúfam – mám vás, Devínčanov. Ľudí s Panenskou vežičkou v cieľach vedúcich k srdcu. Viem, že ste medzi nami a máte bohaté skúsenosti z oblasti finančnictva, bankovníctva, práva... Skrátka, kraul pomedzi cenné papiere je šport váš každodenný. Ak máte aj chuť, vôľu a čas pomôcť svojmu Devínu, ohláste sa, prosím. S poslancami vytvárame pracovnú skupinu, ktorá sa bude otázať, či do toho ísť a ako najlepšie, zodpovedne venovať a každá dobrá rada bude dobrá.

Druhou ponukou z úvodu dnešného úvodníka je inzerát na predaj záhradiek pod našim hradom. Ešte som nezažila ponuku na predaj pozemku, ktorá by vyvolala toľké

vášne. Vážne! Všetko bude jasnejšie, ak si objasníme, o ktorú parcelu ide: Mini ZOO a k nej prirahlé zelené plochy. Už cítite ako prihorievať? Presne, sme takpovediac v najväčšom centre hrdého historického Devína, symbolu všetkých Slovanov a hlina, po ktorej kráčali slávni Vierozvestcovia i Štúr so svojou družinou sa dnes ponúka na pestovanie mrkvy či paradajok. Tiež vnímate tú neúctu k územiu, ktoré by si všade inde v civilizovanom svete inak vážili? Zvykom býva dôstojne ho využívať pre kultúrnu verejnosť, ktorá sa na takéto miesta zvykne vracáť ku svojim koreňom. Pre nás to budú – ak niečo nepodnikneme – pravdepodobne korene ovocných stromov, a pozorovať ich budeme môcť len v prípade, že sa úradu podarí zabrániť oplocovaniu ponúkaných záhrad. Jediný, ako tak účinný nástroj v rukách samosprávy je platný územný plán, ktorý do týchto plôch určuje zeleň, šport a rekreáciu v prírodnom prostredí prípadne drobné zariadenia súvisiace s touto funkciou... Opakovane počúvam, že takýto rozvoj Devína brzdiaci územný plán treba zmeniť! Že teda čosi podnikajme? Istý zámer by tu tiež už bol, smerujúci k spoločnému – komunitnému – odkúpeniu pozemku (poskladáme sa) a jeho následnému komerčnému využívaniu v cestovnom ruchu, s odvádzaním povinného desiatku zo zisku ťažko skúšanému Devínu, ktorý (už vymanený z nútenej správy) bude smerovať k prosperite spomínanej v úvode.

Kruh dnešnej témy sa nám pomaly uzavrel, no vy sa zrejme oprávnené pýtate, čo tým všetkým chcela tá starostka povedať? Nemám pre vás odpoveď. Chcela som len zhrnúť fakty o dianí v Devíne z posledných dní, pre úplnosť môžem už len doplniť pre pamäť devínskeho národa fakty z dní (ne)dávno minulých:

- Náš nesplateľný dlh vznikol v deväťdesiatych rokoch minulého storočia, kedy tu verejná správa v plienkach po revolúcii budovala z obecných peňazí, na dlh a na obecných majetkoch projekt tzv. Novej obytnej zóny, ktorý mal priniesť Devínu rozmach a prosperitu. O pozemky sme prišli v exekúciách, dlh nám zostal dodnes a „utešene“ narastá – ročne asi o 300 tisíc eur.
 - Pozemky pod hradom sa do súkromného vlastníctva dostali v roku 2005, kedy boli šikovne zreštituované do vlastníctva Družstva podielnikov v Záhorskej Bystrici, ktoré ho vzápätí predalo za pár centov/m² súkromným vlastníkom. Dnes jeden z majiteľov za m² pýta 175 eur.
 - Posledné skutočné hodnoty, ktoré my, Devínčania, dnes ako tak máme vo svojich rukách, je zatiaľ stále krásne životné prostredie a chránené územie okolo nás, ktoré sú pred skazou chránené jedine územným plánom.
- Myslíme na tieto fakty, prosím, pri ďalšom rozhodovaní a hľadaní prosperity pre Devín. Ak máte otázky, rady, dobré tipy či iné, pre Devín prospešné podnety, ozvite sa, prosím.

Inak nám všetkým prajem krásne, zdravé a pohodové leto, priatelia.

lubica.kolkova@devin.sk

foto: Matej Patka

DEVÍN NA STARÝCH POHĽADNICIACH

Verili by ste, že od čias, keď tieto pohľadnice uzreli svetlo sveta ubehlo už takmer 100 rokov? Vznik ranobarokového kaštieľa sa datuje do konca XIII. resp. na začiatok XIV. storočia a vybudovali ho z lomového kameňa. Dnešnú podobu získal až v XVII. storočí. Je známe, že objekt slúžil pre potreby pivovaru, čo v rokoch 1983 – 1984 potvrdil aj archeologický výskum pod vedením PhDr. Igora Kellera a Viktora Ferrusa po odkrytí časti muriva niekdajšieho pivovaru s časťou murovanej kanalizácie, ktorá viedla dnešnou Hradnou ulicou do hradnej priekopy. Písomná i fotografická dokumentácia sa nachádza v Mestskom mú-

zeu v Bratislave. V kronike H. Schottovej sa uvádza, že miesto, na ktorom sa pivovar nachádzal, niesol názov Jezuitengrund (Jezuitský pozemok) a spojenie s cirkvou potvrdzuje aj kaplnka, ktorá stála v budove kaštieľa. V čase, keď bol Devín pohraničnou obcou, bola budova kaštieľa rozdelená na niekoľko bytov, čo malo za následok jej značnú devastáciu. Zreštaurovaná budova kaštieľa je zaradená medzi stredoveké pamiatky Devína rovnako ako kostol či hrad.

Pohľadnica studničky na Devínskej Kobyle z roku 1924 bola vydaná ako spomienka na jej slávnostné otvorenie. O jej vybudovanie sa zaslúžili najmä Devínčania a milovníci prírody, aby poslúžila na osvieženie výletníkom. Žiaľ, dnes je studnička nefunkčná a nezachovalo sa ani jej pekné okolie.

Pavla Rumanovská, foto archiv

KOMIX PETRA MIKULÁŠA — NEDÁ SA

Nedeľa zrúna a nedá sa. Pozor!!! Mám len 0,6 dňa na odovzdanie textu!!! A na kreslenie komixu musí okolo vládnúť pokoj, aby mi čiara neušla, linku aby som udržal, aby som čo najvernejšie, ba až slovom kresliac, opísal všetko, čo mi hýbe vnútram. Napríklad zase dačo vyskladať o tejto chaotickej dobe, o nepokoji dychu, stále ešte trápeného náhubkom na ústach, o nevysvetliteľnom čerení splašeného srdca, o nepokoji mojich nervových spojov, skrátka všetko, v čom sa už nedá ani len vonkoncom vyznať, až tak je toho okolo mňa moc, až primoc a až tak silno by som to rád dostal zo seba... Ved' preto som si myslel, že práve v toto posledné ráno, tesne pred uzávierkou, všetko pekne doklepem a hotovo.

Samozrejme, zaujíma ma, čo ďalej... Čo bude s nami... Aké to bude, keď skončí aj tretia pandemická vlna. To budeme už večne žiť s prekryvom tváří, aj keď sa cez tú handru v lete dýchať nedá?... Čo s toľkými a toľkými stratenými ľuďmi... Poznám jednu. Je už pridlho stratená a ja som z toho v šoku... Po tretej vlne príde štvrtá? A keď príde, zasiahne ma? I keď mi už v krvnom toku pláva i druhá vakcinácia? Napriší konečne? Prestane byť od nástojčivosti Slnka naša Zemeguľa rozpálená panvica? Ej veru, aj by bolo o čom... Ale ako vravím, nedá sa...

Od rána som za klávesnicou, pípavé vtáčstvo okolo nevadí, tikot nástenného času je mi tiež lautr fuk, už, už to skoro mám, štartujem motív, držím ho za pačes a tu zrazu vzdialený dupot bágra, jednorozčca a jaštera, dupot šiestich malinkých detských nôžok, po špičkách ešte stúpať nevedia.

Už sú za rohom. Už sú tu a reku, dedo! Kde si... Tu som, ticho kričím od monitara... Potíchu. Prosím vás! Mám motív! Konečne ho mám!... Nepočujú ma... Hľadám te. Potrebujeme piškóty. Nemáš piškóty? Chceme na raňajky piškóty... Nemám, detičky. Možno babinka vie... A kde je babinka... Polieva záhradu... A ona vie, kde sú piškóty?... Určite. Hore v kredenci. A keď nevie, tak už asi nemá. Ale ona vie všetko... Otočia sa a s bosým buchotom odcupitajú tak, ako ku mne pridupali a môj motív si vzali so sebou...

Nič to. Nie, nedá sa... Dnes sa s komixom ani o kúsok nepohnem, ani o piad, a tak veľmi chcem od rána... Aj o inom, oveľa krajšom by sa dalo... O tom, ako vie v krásnej záhrade postáť čas, o usmievaných višniach bez rúšok na ružolíchach, dokonca aj o piškótkach, ktoré včera večer pri telke niekomu tak chutili?... Žeby mne?... Musím sa babinky spýtať... Ja neviem. Už si nepamätám... Nuž a tak mi, prosím, prepáčte, dnes sa mi komixovať nedá.

Z RADNICE

Informácie o možnostiach čerpania podpory mestskej časti

Mestská časť Bratislava – Devín realizuje sociálnu podporu pre obyvateľov mestskej časti na základe platného VZN č. 2/2011 o poskytovaní jednorazovej dávky v hmotnej núdzi, mimoriadnej dávky pomoci občanom Mestskej časti Bratislava – Devín a jednorazového finančného príspevku pri narodení dieťaťa. Dňa 14.06 bolo schválené nové VZN č. 1/2021, ktoré upravilo výšku finančného príspevku pri narodení dieťaťa na 100 €.

Kto môže požiadať mestskú časť o finančnú podporu:

1. O jednorazovú dávku v hmotnej núdzi môže požiadať fyzická osoba, ktorá je poberateľom dávky v hmotnej núdzi.
2. O mimoriadnu dávku pomoci občanovi, môžu požiadať fyzické osoby, ktoré sa ocitli v náhlejši núdzi v dôsledku nejakej mimoriadnej udalosti (povodeň, požiar, úmrtie rodinného príslušníka, strata zamestnania, choroba, nepriaznivá sociálna situácie) ak spĺňajú požiadavky stanovené VZN č. 2/2011.
3. O jednorazový finančný príspevok pri narodení dieťaťa môžu požiadať rodičia dieťaťa s trvalým pobytom v mestskej časti, pričom aspoň jeden z rodičov dieťaťa má trvalý pobyt v mestskej časti a môžu tak urobiť do pol roka od narodenia dieťaťa.

Všetky podmienky poskytnutia finančného príspevku sú podrobne špecifikované vo VZN č. 2/2011. Ďalšie informácie môžete získať na miestnom úrade na referáte všeobecnej vnútornej správy.

KNIŽNICA INFORMUJE

Milí Devínčania, naša Miestna knižnica je po dlhšom čase opäť pripravená privítať vás v riadnych výpožičných hodinách. Do jej fondov pribudlo niekoľko nových a verím, že aj príťažlivých titulov. V prvom rade chceme upozorniť na kolekciu kníh významných, ale aj začínajúcich slovenských autorov z produkcie vydavateľstva KK Bagala. Viacerí z nich sú držiteľmi mnohých literárnych cien, napríklad Anasoft Litera. Zopár ich predstavíme.

Daniela Kapitánová: Nech to zostane v rodine! Dej tejto pútavej detektívky so štipkou humoru a fantázie, blízkej slovenskému čitateľovi akejkoľvek vekovej kategórie, je situovaný do prostredia súkromnej televíznej spoločnosti, ktorá pripravuje reality šou. Hlavným protagonistom je čtižadostivý súkromný detektív Oto Župan.

Dušan Mítana: Koniec hry + Psie dni Úspešný napínavý román po prvý raz vyšiel v roku 1984. Autor z neho vtedy musel z ideologických dôvodov vyčarknúť niektoré pasáže. Toto vydanie prináša pôvodný text tak, ako ho vtedy autor napísal. Zároveň tiež ponúkame našim čitateľom audio poviedky pod spoločným názvom Psie dni, ktoré interpretujú známi slovenskí herci.

3x Peter Krišťufek Peter Krišťufek patril medzi najtalentovanejších slovenských autorov. V knihe sú poviedky z jeho cyklov: Nepresné miesto, Voľným okom a novela Hviezda vystrihnutého záberu. Jeho poviedky sú založené na prekvapivej pointe a stále si uchovávajú vnútornú tajomnosť.

Z ďalších nových knižných prírastkov spomeniem:

Ján Johánides: Súborné dielo – 1. zväzok (Súkromie; Podstata kameňolomu; Nie) / Rudolf Sloboda: Zbrané poviedky 1958-1968 / Dušan Taragel (úprava a preklad): Vražda ako spoločenská udalosť / Lajos Grendel: Eisteinove zvony / Peter Balko: Vtedy v Lošonci / Kornel Földvári: Humoresky / Zuska Kepplová: Buchty švabachom / Laco Kerata: Zlý herec / Dominika Madro: Svätýne

Do knižnice samozrejme pribudli aj iné žánre z rôznych vydavateľstiev. V stručnosti dávam do pozornosti tieto diela:

Alex Dahl: Dievča s cudzím srdcom: Podtitul Aby tvoje dieťa mohlo žiť, jej dcéra musí zomrieť, dáva najavo, že ide o napínavú severskú detektívku.

Walter Tevis: Dámsky gambit: Literárna predloha jedného z najúspešnejších seriálov posledných rokov spoločnosti Netflix.

Eric De Kermel: Knihupectvo na Bylinkovom námestí

Román o pôvabnom knihupectve v malebnom mestečku na juhu Francúzska.

Pam Jenoff: Stratené dievčatá v Paríži

Napínavý príbeh o priateľstve a odvahe obyčajných žien v službách armády počas 2. svetovej vojny.

A určite nezabúdame ani na našich detských čitateľov. Pre nich sú určené tieto tituly: **Sophie Schoenwaldová: Karneval v ZOO:** Kniha pre najmenšie deti o zvieratkách v ZOO, plná veselých obrázkov a slovných hračiek.

Babča B. Kardošová: Traja kamoši a fakticky fantastický výlet: Kniha pre staršie deti je voľným pokračovaním úspešných kníh Traja kamoši... a poklad, a Traja kamoši... a bunker.

Stephen Biešty: Čo je vnútri fantastických strojov a stavieb: Nádherne ilustrovaná publikácia, ktorá zaujme nielen deti. Umožňuje nám nazrieť do útrobov parného rušňa z tridsiatych rokov, ako sa vchádzalo do stredovekej pevnosti, čo drží pohromade Empire State Building, čo sa odohráva v zákulisí veľkej opery... a ešte oveľa, oveľa viac.

Tomáš Murgaš: Grip. Had, ktorý chcel mať nohy – názov hovorí za všetko.

Milí čitatelia, v knižnici bude cez leto prebiehať reorganizácia v oddelení beletrie, čo bude znamenať určitý diskomfort. Napriek tomu sa teším na vašu návštevu v knižnici a dovoľm si touto cestou požiadať čitateľov, ktorí majú už dlho požičané knihy, aby ich čo najskôr vrátili. Ďakujem.

Alena Rumanovská

REŠTART ČLOVEČINY

GAVENDOVINY

Studený máj, pripomínajúci návrat doby ľadovej vystriedal tropický jún i júl. Rozplynuli sa lockdownové obavy a naplno sa cestuje. Kľúčom k šťastným víziám sa stala čarovná vakcína. Natoľko, že zastrela ostatné obavy i výzvy. Pramálo sa hovorí o obetiach protiepidemiologických opatrení a cestách k ich záchrane. Nemyslím na ekonomické injekcie, o ktorých sa občas pochybuje, či viac pomáhajú postihnutým alebo novým chytráctvam. Ani tým nemyslím na samotné opatrenia a ich priame plusy i mínusy. Celé mesiace odkázanosti na online virtuálnu komunikáciu priniesli nové skúsenosti i vytriezenia. O praktických výhodách netreba hovoriť. Nahrádzanie reálnych kontaktov však vážne nabúrало transhumanistické vízie i ilúzie, že veda a technika už čoskoro vyrobí šťastne a večne žijúceho človeka. Veď aj pocit šťastia je vraj len jeden z chemických procesov, ktorý možno umelo usmerňovať, podobne ako proces starnutia. Nateraz sa najčastejšie chemicky ovplyvňujú depresie, úzkosti a smútky, nie však ich príčiny. Potvrzuje sa však vo veľkom najmä Pascalova maxima, že „človek je nekonečne viac, než človek“. To podstatné na ňom nemožno pochopiť ani uchopiť poznatkami a vymoženosťami prírodných vied.

Časť našej čerstvej skúsenosti možno vyjadriť zásadou, že človek sa rozvíja ako človek len v prežívanom reálnom osobnom vzťahu s inou ľudskou osobou. A s reálnou realitou. Inak doslova vädne a chabnú všetky jeho prejavy zdravej životnej iskry. Od chuti do pohybu, cez stratu schopnosti rozhodovania a teda slobody, po celkovú stratu zmyslu a chuti žiť. Často mi rezonuje heslo z nástenky v starosmokoveckom kostole ešte v časoch totality: „Prázdniny, to nie sú prázdné dni!“ Vystihuje, o čo sme sa aj naozaj snažili, prežiť leto čím bohatšie na všemožné zážitky. Dnes namiesto slova *dovolenka*, teda čas, počas ktorého si môžeme dovoliť, načo bežne nie sú možnosti, používam radšej výraz *rekreácia*. Doslovne znamená *znovu stvorenie*. Teda tvorivú činnosť zameranú na reštart, reset, upgrade chuti do života a všetkých jej prejavov. Naozaj nevieme, čo nás čaká na jeseň. Leto a prázdniny či dovolenky ponúkajú nielen slnko a vodu morských pobreží. Isto by mala byť súčasťou *komplexnej rekreácie* a aj detoxikácie od mediálnych závislostí. Opak častej situácie, keď rodina či priatelia sedia okolo toho istého stola a každý naruživo ťuká do vlastného mobilu. Také tie *off dni* od virtuálnej komunikácie. Slovom pápeža Františka, naplnené... „*odvahou risknúť to a pozrieť sa druhému do očí*.“ Šport, pohyb, spoločne trávené chvíle, a nezabúdam zdôrazniť, i čas čítať nejakú knihu, teda prvky štandardných dovolení sa v nových kontextoch stávajú skutočnou terapiou, ktorú nevyhnutne potrebujeme a na ktorú je práve čas dovolení privilegovanou šancou. Prajem všetkým Devínčanom i čitateľom Devínčana, aby nás jeseň našla skutočne *zrekreovaných*

Marián Gavenda

TRIBUTE TO FREEDOM

Od roku 2009 je koncert POCTA SLOBODE na hrade Devín neoddeliteľnou súčasťou bratislavského kultúrneho leta. Po vlnašej pandemickej prestávke 20.8.2021 na 12. ročníku festivalového koncertu vystúpia:

- rocková skupina BILLY BARMANN, ocenená cenou Radio Head Awards a cenou skupina roka;
- rocková bratislavská skupina KORBEN DALLAS, nositeľka ocenenia Krištáľové krídlo;
- kapela LE PAYACO, ocenená cenou Radio Head Awards a cenou Anděl za najlepší album;
- speváčka a multiinstrumentalistka SISA FEHÉR v sprievode violončelistu Jozefa Luptáka a Vladislava „Slnko“ Šarišského zahrajú zaranzované skladby Mariána Vargu.

DEVÍNSKE AKTIVITY

PREČÍŤANÉ LETO V DEVÍNE

Aj tento rok sa OZ Náš Devín rozhodol zapojiť do projektu *Prečítané leto*. Hovorí vám niečo *prázdninový útlm*? Na Slovensku sa o tom veľa nehovorí, no vo svete je *prázdninový útlm* veľmi *podrobne preskúmaný*. A ako sa ukazuje, *každé prespaté leto má dlhodobý vplyv na ďalšie vzdelávanie dieťaťa*. *Všetko sa začína už v období škôlky*. *Prázdninový útlm je veľká pliaga*. *Súvisí s tým, že cez leto deti stráti rytmus, ktorý mali počas školského roka, a to bez ohľadu na to či sú v škole alebo v škôlke*. *Stratia pocit zodpovednosti*. *Je to tak aj preto, že rodičia – a mnohokrát ani učitelia – o ňom nevedia*. *Alebo nad ním kývnu rukou, že ide vlastne o samozrejmosť, veď deti si musia po školskom roku trochu oddýchnuť*. *Áno, oddýchnuť si musíme všetci, dôležité však je, že proti prázdninovému útlmu existuje veľmi jednoduchý, a stále oddychový liek*. *Skutočne. Taký jednoduchý, až by sa vám možno nezdalo: presnejšie 4 až 6 prečítaných kníh za jedno leto*.

Na stránke www.precitaneleto.sk nájdete tipy na knižky rozdelené podľa veku od 2-15 rokov a podľa témy týždňa. Na toto leto iniciátorky projektu *Prečítané leto* vybrali témy: o batohoch a kufričkoch, o dáždňoch, o stopách, o zastávkach, o jazerách, o jaskyniach, o hradoch, o piknikoch a o vytrvalosti. Samozrejme, že čítať môžete čokoľvek podľa vlastného výberu.

OZ Náš Devín bude aj toto leto organizovať interaktívne čítania. Pre viac podrobností sledujte FB stránku združenia Náš Devín, aby ste sa dozvedeli, ktorým z tém *Prečítaného leta* sa budeme venovať. Aby sa deťom v témach ľahšie orientovalo a mohli si značiť, čo prečítali, pomôže im **Prázdninový kalendár Prečítaného leta**. Nájdete ho aj v našej devínskej knižnici, ktorá je otvorená v stredu od 17.00-19.00 hod. a v sobotu od 10.00 – 13.00 hod.

Každé dieťa dostane za návštevu knižnice pečiatku do svojho preukazu a keď bude mať plný preukaz, aj darček ☺

POZNAJ A CHRÁŤ PRÍRODU DEVÍNSKEJ KOBYLKY

Možno ste s deťmi začali chodiť viac von aj na miesta, ktoré ste doteraz nenavštevovali. A možno sa vás deti pýtajú, ako sa volajú stromy a kvety, ktoré nachádzate a vy viete, a niekedy ani neviete odpovedať. Na prechádzke Devínskou Kobylou môžeme stretnúť srnky, vidieť stopy diviakov a rôzne rastliny, ktoré rastú len v tejto oblasti. Deti si možno ani neuvedomujú, čím je oblasť Devína z prírodovedného pohľadu taká výnimočná. Aby lepšie poznali a vážili si našu devínsku prírodu, sme sa rozhodli toto leto zorganizovať prírodovedné vychádzky a workshopy. Pre túto spoluprácu sme oslovili odborníkov z organizácií Mestské lesy Bratislava a DAPHNE – inštitútu aplikovanej ekológie, ktoré sa venujú environmentálnej výchove.

Počas letnej školy na SZŠ Česká sa budú realizovať workshopy pre deti 1. stupňa na témy netopiere, les a stopy. A počas letnej prevádzky MŠ Kremelská sa deti zúčastnia workshopov o netopieroch a o vtáčkoch pod vedením lektora z Mestských lesov.

S DAPHNE – inštitútom aplikovanej ekológie sa môžu deti vydať na nasledujúce expedície:

EXPEDÍCIA POD KORUNAMI STROMOV

Na prechádzke lesom formou pohybových a zmyslových hier nájdeme odpovede na viaceré otázky. *Spoznáte vtáky podľa spevu či pierok? Čo je to lesná biodiverzita a prečo je dôležitá? Je mŕtve drevo naozaj bez života? Presvedčte sa sami.*

20.7.2021, čas: 9.00 - 11.00 hod.

Pre deti 7-14 rokov

Miesto stretnutia: Brána Slobody pri sútoku Dunaja a Moravy

Kontakt pre prihlášky: Daniela Keseliová, daniela.keseliova@gmail.com

EXPEDÍCIA POD VODNOU HLADINOU

Kto žije v rieke? Ako zistíme, či je v nej voda čistá? Ako vyzerá mláďa vážky či žaby? Podte sa s nami zahrať na výskumníkov a nájsť odpovede na tieto otázky. Budeme spolu loviť malé vodné živočíchov v rieke alebo v jazere vo vašom okolí.

3.8.2021, čas: 9.00 - 11.00 hod.

Pre deti 7-11 rokov

Miesto stretnutia: Brána Slobody pri sútoku Dunaja a Moravy

Kontakt pre prihlášky: Katarína Mihinová, katkaprobstova@gmail.com

EXPEDÍCIA DEVÍNSKA KOBYLKA A EXPEDÍCIA DO MINULOSTI

Pri unikátnom pieskoviisku Sandberg sa dozvieme, prečo je toto územie vzácné a ako sme zistili, že tu kedysi bolo more. Spoločne sa preniesime do dŕb dávno minulých a objavíme život, ktorý nikto z nás nezažil, no predsa vieme, že existoval. Počas nášho putovania od Sandbergu až k hradu Devín po vzácnej prírodnej rezervácii spoznáme živé poklady tohto jedinečného územia a zistíme, že aj u nás na Slovensku rastú orchidey a hniezdia vtáky, ktoré sa svojim sfarbením nemusia hanbiť ani pred papagájmi.

23.8.2021, čas: 9.00 - 12.00 hod.

Pre deti 7-11 rokov

Miesto stretnutia: rázcestie turistických značiek na Sandbergu

Kontakt pre prihlášky: Katarína Mihinová, katkaprobstova@gmail.com

Ak máte záujem prihlásiť vaše dieťa na prírodovednú expedíciu, napíšte na mailový kontakt uvedený pri danej expedícii. Sprievod dospelé osoby okrem lektorky je zabezpečený, ale môžu sa pridať aj ďalší záujemcovia. Environmentálne workshopy a expedície realizuje OZ Náš Devín v rámci projektu *Leto v Devíne*, ktoré finančne podporila Nadácia mesta Bratislava. Účasť na ktoromkoľvek z programov je bezplatná.

Info o premietaní filmov v AHOY CAFÉ nájdete na fcb NÁŠ DEVÍN.

Alexandra Riháková, Katarína Mihinová

PREDSTAVUJEME DEVÍNČANOV

RODINA
ČIERNYCH

PRÍBEH DEVÍNSKEJ GALÉRIE

Galéria U Sv. Floriána je oázou pokoja, kde keď vkročíme, dotkne sa nás umenie. Problémy života zostanú za dverami a vnímame len krásu akoby z iného sveta. Stačí sa len na chvíľu zastaviť, nazrieť, potešiť dušu. Toto miesto má akúsi magickú silu. Kto sem raz príde, bude už prichádzať pravidelne. Galéria je rodinným podnikom Čiernych – Janky, Igora a Adama a budujú ju s láskou už skoro dvadsať rokov.

Dom na Rytierskej ulici na rohu námestia sa nedá prehliadnuť. Okná zdobia najkrajšie ťahavé muškáty v Devíne, pýcha panej domu. Už dlhé roky si ich pestuje sama a rok čo rok robia radosť nielen Devínčanom, ale aj návštevníkom nášho drobného námestíčka. Cez galériu, ktorá vyrazí dych spektrom prác známych slovenských výtvarníkov sa dostaneme na dvor, ktorému kraľuje obrovská višňa. V jej chladivom tieni sa rozprávame s rodinou Čiernych o ich živote, práci a o srdcovom spojení s Devínom. Najskôr nás však Igor zaviedie do svojho kráľovstva, kde má zbierku kováčskych predmetov. A nie akúkoľvek! Tróni tu nielen vyháň, ale aj početné kovadliny, kladivá a železné artefakty z dávnych čias, ktoré mu za tie roky majstrovania prišli pod ruku. Stačí sa len dívať a v predstavách sa nám vynoria tvrdé chlapičské dlane, ktoré držali v rukách tieto náradia, počujeme cveng kovu, pocítime silu ohňa a vystupujú nám kvapky potu na čele...

Cesta ku kovu

Igor sa vyučil za umeleckého kováča v Ústredí umeleckých remesiel na bratislavskej Trnávke. Tam mu učaroval oheň v kováčskych dielňach a táto láska ho už neopustila. „Horšie miesto na tvorbu si ani nemožno predstaviť.“ Od štrnástich rokov vstával skoro ráno, aby sa z Dunajskej Stredy dopravil autobusom do Bratislavy a začínal makať vo fabrike. „Bola to riadna drina. Chodiť na šiestu do práce je zlý sen. V dielni boli zámočníci a kováči a dostal som sa do kolektívu chlapov, kde sa so mnou nikto nepáral. Dali mi do ruky metlu a do toho! Začínal som ako každý učeň - od piky. No postupne, ako šla robota, tak som tých chlapov spoznával a začali sme si jeden druhého vážiť. Ja majstrov a oni mňa,“ spomína.

Po troch rokoch zistil, že existuje škola umeleckého priemyslu. „Prihlášku si tam podával kde kto. Tak som si povedal, že to tiež skúsím. Nikdy som nebol v Kremnici, ani som netušil, kde sa nachádza. Ale šiel som na Palisády, vypýtal som si prihlášku a poslal ju do Kremnice. Na umeleckej škole sa vyučovali odbory ako kováčstvo, dizajn, tvarovanie, študovali na nej rytci, zlatníci. Nemal som to až také jednoduché, lebo som mal už vyše osemnásť a musel som robiť dife-

renčné skúšky. Ale zobrali ma a mne sa otvoril obzor bližšie k umeniu.“

Igor priznáva, že jeho smerovanie k umeleckému kováčstvu, ktoré sa začalo v dielni na Trnávke, nikdy nevybočilo zo svojej cesty. Zostal remeslu verný. K reštaurátorstvu sa dostal šťastnou náhodou. Štátne reštaurátorské ateliéry sídlili koncom 20. storočia na bratislavskom hrade. „Mal som šťastie a keď som si hľadal prácu, práve sa uvoľnilo miesto v reštaurátorských ateliéroch a ja, celý šťastný, som sa zamestnal.“

Devín – práca aj domov

Igor začínal v reštaurátorskom ateliéri na Kremel'skej u akademického sochára Jozefa Luptáka, ktorý prenajímал časť svojho domu ŠRA, kde reštaurovali kovové artefakty. „V tých časoch sa všetci snažili dostať preč z Devína, lebo všade boli drôty a vyzeralo to tu podivne. Trochu aj ako na tureckom bazári, lebo prácu sme mohli mať rozloženú aj popri ulici. A to nás dalo dokopy s Jankou. Chodila denne okolo nás - nemala ako ináč, veď bývala len o pár domov ďalej. Slovo dalo slovo, rúčka bola v rúčke a onedlho sme si hľadali spoločné hniezdo. A keď som raz uvidel tento dom, tak si hovorím - to by bol ateliér! Peniaze sme nemali, ale sen áno.“

Janka s Igorom spomínajú: „Dom je národná kultúrna pamiatka. Pôvodne tu bývali devínski nemecky hovoriaci občania, ktorých po 2. svetovej vojne vystaňovali na základe Benešových dekrétov. Dom sa stal domovom Slovákov z Banátu z Rumunska, repatriantov. Devín je ako cundra, každý si na ňom v dejinách uľavil. Hoci kto, kto sa tu objavil s mečom, tak si zaľal. Tí chudáci Nemci, ktorí sem prišli, mali smolu. Devín bola počas vojny nemecká obec a spadala pod nemeckú ríšu. Po vojne Nemci museli odísť. Pôvodne tu bol koloniálny obchod pána Ungra U bieleho leva.“

Manželia Čierni sa po divokej výmene bytov nasťahovali do svojho vysnívaného domu, iba s možným prednostným právom na jeho kúpu. Aj napriek tomu sa vrhli do postupnej rekonštrukcie. Samozrejme, práce prebiehali citlivo, s rešpektom k pôvodnej architektúre a Igor si mohol ako reštaurátor prísť na svoje. No úrady trvali na tom, aby po bývalom obchode pána Ungra nezostali žiadne stopy. Dokonca im chceli vydať búracie povolenie, ale to neprichádzalo do úvahy. Veď chceli zachrániť práve tú prednú časť domu kvôli jej atmosfére. Našťastie, prišla revolúcia a všetko sa zmenilo. „Keď sme sa nasťahovali, mali sme len latrín, dom bol bez vody. A keď Igorov majster povedal, že najskôr bude dielňa, až potom kúpeľňa, nenávidela som ho za tie slová,“ vybavuje si minulosť s úsmevom Janka.

Rozprávame sa o rekonštrukcii domu, listujeme v albume dobových pohľadníc a pozeráme sa na čier-nobiele zábery pôvodného stavania. Ako vyzeralo kedysi a aký unikát z neho dokázali ruky majstrov vyrobiť. Postav dom, zasaď strom - ich prvým stromom bola višňa, ktorá má dnes vyše tridsať rokov. Syn Adam už bol na svete...

Vznik rodinnej dielne

Po revolúcii sa umelcom uvoľnili ruky a mohli sa rozbehnúť po vlastných slobodných chodníkoch. Igor nebol výnimkou. „Prišiel rok 1990 a v reštaurátorských ateliéroch už nebola práca. A tak som si ju začal hľadať sám. Ambície sme mali všetci a nemalé! S Jankom Raušom, kolegom a dobrým priateľom sme spolu odišli z ateliérov a dobre sme urobili. Získali sme zákazku na reštaurovanie kovaných prác v Kut'schersfeldovom paláci a hoci skúsenosti som ešte nemal ktovieaké, odvaha mi nechýbala. A prišli aj ďalšie veľké roboty - okenné mreže na Grassalkovichovom

paláci a potom aj kované artefakty na budove Reduty“.

Popri zákazkách určite vždy dobre padlo vyrobiť si niečo aj pre seba, venovať sa vlastnej tvorbe. Nebolo to jednoduché, lebo dom si žiadal veľa investícií a hlavne času. A náradie? „Vtedy nebolo možné nič kúpiť, tak som musel pracovné predmety hľadať a získavať, kde sa dalo. Chodil som ako podomový obchodník, ktorý si hľadal kováčske náradie. A bolo to často ťažké, lebo tí ľudia sa svojich náradí nevedeli vzdať. Celý život s nimi robili, prirástli im k srdcu. Jeden staručký ujo, leda videl, ruky mal slabé, už nevládali udržať kladivo, ale mal slzy v očiach, keď mi predával svoje náradie. Rozumel som mu, možno aj ja raz taký budem...“ Dnes majú tieto kováčske náčinia, niektoré aj s viac ako storočnou minulosťou, svoje miesto na piedestáli v Igorovej dielni. Robil ju aj pre Adama. A je šťastný, že mal pre koho.

Tradicia „od Adama“

U juniora šlo pri výbere povolania o prirodzený výber. „Končila sa základná škola a prišlo na otázku, čo budem robiť ďalej. Otec ma zasväcoval do umeleckého kováčstva a potom som sa toho už chytil sám. Šlo to samé od seba, ani nebolo o čom inom uvažovať. Mojm hlavným zameraním je kov, na strednej som skončil ako kameňsochár a na vysokej som mal všeobecný rozmer, študoval som na katedre Socha - Objekt - Inštalácia. Najviac však mám rád kovy. Nič iné robiť neviem a ani nechcem.“

Igor sa netají pýchou, že má nasledovníka. „Práca s kameňom je strašná drina. Technológia síce šla dopredu, ale tradíciu musíme rešpektovať a vedieť s remeslom pracovať. Som hrdý na to, že Adam to pochopil a ide v tejto línii. Všetko, čo som vedel, som ho naučil. Snáď mu to pomáha a verím, že bude v remesle pokračovať. Vždy si spomeniem na môjho učiteľa z umeleckých remesiel, ktorý, keď sa ešte v čase sociku vrátil z Nemecka, povedal: Vieš, prečo sme svetovi? Preto, lebo robíme rukami. Oni vtedy už mali mašiny a my sme robili stále ešte ako opice, rukami. Remeslo treba ovládať, ale treba mať aj hranicu, keď na neho treba zabudnúť. Jeho znalosť dáva síce človeku krídla, ale tvrdohlavé bazirovanie na remese ich vie poriadne ostrihať. Napríklad, čo by mohlo byť pri remesle považované za diletantstvo, v umení môže byť zaujímavá štruktúra.“

Igor si ako majster remesla neodpustí zhodnotenie dnešnej situácie v umení. „Umenie spočíva v tom, vedieť pochopiť svoje možnosti. Dnes neexistujú žiadne limity, ľudia sa príliš preceňujú a umenie je postavené na úspechu. Ale máme veľa šikovných ľudí, ktorí nie sú ani tak známi, ale sú dobrí. Možno to nikdy nikto nevyhodnotí, že sú dobrí, lebo oni si len robia svoju prácu a sú spokojní a šťastní aj bez nejakej slávy.“

foto Matej Patka

Srdcovka galéria

Janka je pôvodne detská sestra. Umenie začala vnímať až potom, ako sa zoznámila s Igorom a prostredníctvom svojich, ako hovorí, chlapov, sa mu začala viac venovať. Má však na konte aj ďalšie aktivity. Jej zásluhou ožíval dlhé roky Dom kultúry programami pre deti, začala sa tradícia vyrezávania tekvic a aj upratovanie ku Dňu Zeme bola jej iniciatíva. Viaže krásne kytice a venuje sa ženskej kráse, bavi ju kozmetika. A pritom vedie galériu U Sv. Floriána.

Prečo má galéria práve tento názov? Igor vysvetľuje, že Svätý Florián bol rímsky legionár, ktorého na začiatku 4. storočia, keď chcel zachrániť svojich bratov – kresťanov, zajali, a keďže sa odmietol vzdať svojej viery, uviazali mu kameň na krk a hodili do rieky Enža. Stal sa svätým a patrónom profesií, ktoré majú niečo s ohňom – hasičov, hutníkov, kominárov, hrnčiarov, pekárov a aj kováčov. „Florián bol vždy na rohu domu, a preto sme našu galériu pomenovali po ňom,“ dopĺňa Adam.

Pre Janku je galéria srdcovka. „Je to také pánske huncútstvo. Keby sme neboli vo vlastných priestoroch, určite by sme si to nemohli dovoliť. Galériu sme plánovali spoločne. Priestor v dome sa na to priam ponúkal. A sťahovali sme sa sem s tým, že raz ju tu naozaj budeme mať. V roku 2003 už ten čas dozrel a išli sme do toho.“ Galériu otvorili so zámerom, že budú vystavovať len diela rodiny Čiernych. Postupne sa však repertoár rozširoval a pridružili sa aj grafiky, litografie. O dramaturgii sa rozprávajú spoločne a spoločne aj prijímajú alebo odmietajú nápady. Tým hlavným článkom je však Janka. „Pokiaľ ide o vystavovaných výtvarníkov, chceli sme tých najlepších, ale nie vždy to vyšlo. Nie každý mal záujem. Skúšali sme aj sklo, keramiky, no funguje to na báze pokus, omyl. Terajší stav odzrkadľuje tú najlepšiu kombináciu grafiky, obrazov a kovu.“ Ich klientela je stabilná, vedia, kam si majú prísť urobiť si radosť, kúpiť darček. Nieкто príde raz, druhý, tretíkrát len preto, že sa chce pokochať a potom mu tá vecička, ktorú dostal do oka, neďať spávať a nakoniec si ju príde kúpiť. A sú tu aj náhodní návštevníci, ktorí do galérie len tak zabľúdia a posunú informáciu ďalej. Lebo ústne podanie je vždy tá najlepšia reklama...

Odtlačky v Devíne

Rodina Čiernych je ucelený a zohratý trojuholník. Aj počas pandémie boli stále spolu a ako hovorí Janka, ani si neliežli za ten čas na nervy, hoci vychádzali len mimálne. „Trávime spolu veľa času a tešíme sa z toho.“ V tomto období mali, chvalabohu, veľa práce, dostali sa im krásne zákazky. A nosenie respirátora? Smiešne! Pre kováčov to nie je žiadna prekážka, veď ide o súčasť pracovnej výbavy...

No a kde nájdeme v Devíne stopy majstrov Čiernych? Igor si na to množstvo zákaziek ťažko spomenie. „Najviditeľnejší je hlavne kríž na kostolnej veži. Aj kostolná brána je už zreštaurovaná. Brána pochádza z roku 1907, vtedy ju po prvýkrát sponzoroval Bratislavský okrásľovaci spolok. Pri rekonštrukcii brány sa nepozerala na čas strávený v práci, na naše náklady a pri použitých materiáloch a technológiách nerobíme kompromisy. Dielo chceme zhotoviť kompletne tak, aby na to už nemusel nikto iný siahnúť a dorábať.“ Vo chvíli, keď budú úpravy v okolí kostola zrealizované, brána sa dostane na svoje miesto a rekonštrukcie budú možno ešte pokračovať. Lebo v kostole je veľa výziev, ktoré by sa jej potešili, napríklad také svietidlá pri vstupe. Janka, ktorá sa na kríži na veži tiež podieľala tým, že ho zlátila, prezrádza, že je v ňom umiestnená časová schránka v podobe fľaštičky, kde je zvitok papiera s menami mons. Gavendu a do výroby zainteresovaných osôb. Keď ju niekto po rokoch nájde, nech sa vie, kto ten kríž robil.

V Devíne môžeme po Čiernych vystopovať ich pečať na bránach domov, zvonkohre v škôlke, klopadlách, či krížoch v interiéroch. Pre Igora je Devín veľkou a večnou inšpiráciou. Keď práve niečo neobnovuje, vo vlastnej tvorbe sa venuje zhmotneniu svojich pocitov, myšlienok a nálad do kovu, často aj v kombinácii s kameňom. Jeho detailne premyslené a esteticky doladené figurálne kompozície vypovedajú o ľudských vzťahoch, ale rozmyšľa aj nad spojením človeka s prírodou. Za konkrétny symbol Devína by sa mohla považovať napríklad jeho kostra vyzývajúca z kovanej ocele a kameňa. A vrodenný zmysel pre humor majstra odzrkadľujú aj vtipné záhradné sedenia, kde sa hrable stávajú operadlom. A práve tá fantázia v kombinácii s myšlienkou pretavená do ušľachtilého materiálu je pre klientov zaujímavá. Igor nad touto skutočnosťou neskrýva radosť: „V Devíne je to tak, že z investorov sa časom stávajú priatelia. Máme tu takých priateľov, ktorí si došli kúpiť jedno dielo a už ich majú doma niekoľko.“

ami, foto archív rodiny Čiernych

PONORY DO DEJÍN DEVÍNA

Pamätník padlým v I. svetovej vojne

Stojí na rozhraní Hradnej a Mládežníckej ulice a bol postavený z príspevkov obyvateľov Devína podľa návrhu dr. Steinera, stredoškolského profesora a slobodného umelca na večnú pripomienku padlých Devínčanov v I. svetovej vojne. Výrobu pamätníka zabezpečovala kamenárska firma Adnet.

V roku 1945 bola z pamätníka odstránená tabuľa s menami padlých a neskôr bol na pamätníku nevhodne vytesaný aj dátum II. svetovej vojny. Aby sa na hrdinov I. svetovej vojny, ktorým bol pamätník určený, nezabudlo, uvádzam ich mená: **Plukovník Karl Skalák, Johann Fährnich, Vinzenz Lang, Stefan Sanwald, Hugo Koller, Balthasar Lechner, Adolf Schlesinger, Gustav Galik, Nickerl Mladosovits, Martin Fatyka, Johann Schopf, Kramer, Franz Openberger.**

A bolo by správne, aby sa pamätník uviedol do pôvodného stavu, ktorý máme na starých fotografiách.

Pamätník na reguláciu Dunaja

Vznikol v roku 1896. Žulový pamätník má vo svojom strede umiestnenú tabuľu zo salzburského mramoru s nápisom v maďarčine. Nápis v preklade znie: **Cez bránu túto nepriateľ často napadol Maďarov, hoc trvale zvíťazil nad nimi ani raz nedokázal. Pred kultúrou sa však táto cesta tisíc rokov neuzavrela. A aby sa ešte bezpečnejšou stala, národ maďarský zreguloval Dunaj. Nech ho prozreteľnosť stále požehnáva.** Pamätník sa nachádza na súkromnom pozemku na Slovanskom nábreží.

Pamätník Brána slobody

Jeho autorom je sochár Peter Mészároš a stojí pri sútoku riek Moravy a Dunaja pod mohutným bralom Devínskeho hradu. Je pripomienkou na 400 obetí, ktoré zaplatili životom za pokus o prechod za železnú oponu v rokoch 1945 – 1989. Pri tomto pamätníku nájdeme od toho istého autora aj bustu Antona Srolca, člena predsedníctva Konfederácie politických väzňov Slovenska. Pamätník Brána slobody slávnostne odhalili 17. novembra 2005. Peter Mészároš je autorom mnohých sochárskych diel, ktoré pripomínajú dôležité udalosti našich dejín napr. socha pápeža Jána Pavla II., socha vojaka na Pamätníku ČSAZ na Dukle, Krížová cesta v Kaliňanoch.

Paola Rumanovská, foto archív P.R.

PRECHÁDZKA HISTÓRIOU DEVÍNSKEHO HRADU

Život píše príbehy ľudí niekedy aj čiernym perom. Devínsky hrad a jeho bralo svojou majestátnou krásou priťahovali v minulosti nešťastné a stratené duše, ktoré nezvládli čeliť svojim problémom a rozhodli sa skončiť so životom. Hlavné v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia tu našlo kulisu pre poslednú scénu svojho života nemálo ľudí.

Počas 1. Československej republiky neboli vo vtedajšej spoločnosti samovraždy ničím neobvyklým. V dennej a týždennej tlači je takmer v každom vydaní niekoľko správ o samovraždách, vraždách či iných tragických nešťastiach. Samovraždy boli páchané rôznymi spôsobmi, najčastejšie strelnou zbraňou, obesením sa, skokom (pod vlak, z výšky), požitím jedu, podrezaním sa, utopením sa a pod. V prípade, že samovrahovia zanechali list na rozlúčku a uviedli dôvody, ktoré viedli k tomuto rozhodnutiu, tak to boli najčastejšie nešťastná láska, bezútešný život, finančné a rodinné problémy a pod. Nezriedka boli páchané i párové (manželské, milenecké) „odchody“, kedy muž zastrelil svoju partnerku a následne seba.

V rokoch 1925 – 1935 bol aj hrad Devín a jeho okolie neslávne slávnym miestom samovrážd a vrážd. Počas uvedených rokov sa tu odohralo dvanásť tragických udalostí, pri ktorých zomrelo pätnásť osôb. Išlo o osem mužov a sedem žien vo veku 18 – 52 rokov. Vo veku 18 – 30 rokov zahynulo desať a vo veku 35 – 52 rokov päť osôb. Je vysoko pravdepodobné, že úspešných i neúspešných suicidálnych pokusov bolo na tomto mieste oveľa viac, neboli však medializované.

Štatistika spôsobov

Väčšina devínskych samovrahov bývala, alebo pochádzala z Bratislavy, z toho dvaja priamo z Devína. Ostatní prišli z iných slovenských miest (Nové Zámky, Hlohovec, Trnava), jeden mladý pár až z Prahy. V prípade, že poznáme ich rodinný stav, tak šlo prevažne o slobodné osoby, traja muži boli ženatí a mali deti a jedna žena bola vdova. Samovraždu páchali ľudia zo všetkých spoločenských tried, bez ohľadu na rasu či pohlavie. Napriek tomu, že sa samovražda vyskytovala vo všetkých sociálnych vrstvách, chudoba sa uvádzala ako jeden z rizikových faktorov. Medzi zosnulými v Devíne boli napríklad úradníci, lekár, advokát, vinohradník, slúžky, pokladníčka v kaviarni, vychovávateľka a aj podnikateľka.

Trikrát viac mužov ako žien dokonali samovraždu predovšetkým preto, lebo si vybrali násilné a definitívne spôsoby (tzv. tvrdé metódy) ako zastrelenie, obesenie či skok z výšky. Tie viedli okamžite alebo veľmi rýchlo k smrti a možnosť záchranu bola nízka, prípadne vylúčená. Ženy si vyberali skôr mäkké metódy, ako sú užitie liekov alebo podrezanie zápästia. Samovražda skokom z výšky bola pomerne zriedkavým spôsobom a ak sa už vyskytla, tak prevažne u starších osôb. V Devíne bola v deviatich prípadoch použitá strelná zbraň, z čoho päť osôb bolo zastrelených (vylúčne ženy) a štyria muži sa zastrelili sami. V štyroch prípadoch bola samovražda spáchaná skokom z hradného brala, z toho boli traja muži a jedna žena. Kombinácia strelného poranenia a skoku, resp. skôr pádu z hradnej ruiny bola použitá v jednom prípade párovej samovraždy. V sledovanom období sa vyskytla aj jedna samovražda obese-

KULISA PRE POSLEDNÝ VÝDYCH

ním. Išlo o devínskeho vinohradníka, ktorý mal rodinné problémy v dôsledku častého požívania alkoholu.

Najčastejšie dôvody

O údajných motívoch spáchaných samovrážd v Devíne sa dozvedáme iba z novinových článkov a ide najmä o domnienky novinárov, ktorí čerpali z výpovedí svedkov z radov príbuzných a známych zosnulých a pokiaľ sa našli, tak aj z listov na rozlúčku. Najčastejším dôvodom bola nešťastná láska (osem osôb), finančné problémy (tri osoby), nehody v rodine (dve osoby) a v dvoch prípadoch motív činu nepoznáme. Samovražda z lásky patrí na svete k najbežnejším. Asi najznámejšia „vzorová“, t. j. následne mnohými pámi zopokovaná, bola samovražda následníka trónu Rudolfa Habsburského a Mary Vetserovej v roku 1889 v Mayerlingu. V Devíne ich „úspešne“ napodobnili R. Kasík a H. Predmestská, A. Kmochová a K. Reich. „Neúspešne“ tu dopadli dve párové samovraždy, keď P. Kindernay zastrelil Ž. Kudelovú a F. Kristína svojiu priateľku A. Matulovú a jej kamarátku Z. Klasovitú.

Obidvaja muži však stratili po čine odvahu a skončili pred súdom. Až na jeden prípad (sad medzi Karlovou Vsou a Devínom) sa všetky samovraždy uskutočnené z dôvodu nešťastnej lásky odohrali priamo na zrúcaninách hradu Devín.

V dôsledku hospodárskych a finančných kríz prepukli vo viacerých európskych krajinách doslova epidémie samovrážd. Zložité životné situácie vyvolali u ľudí strach a hrôzu, že bude ohrozené ich osobné šťastie a spôsob doterajšieho života. V Devíne to mohol byť prípad lekára Š. Harsteina, advokáta Dr. J. Aratóa, úradníka G. Štepanoviča, podnikateľky A. Mandlovej a ďalších. Extrémnym dňom bola aj sobota 9. novembra 1935, kedy rotmajster Kunst odprevádzal do Devína p. Haidlerovú, ktorej dcéra sa v Devíne pred mesiacom

— Devín stáva sa útočiskom samovrahov. Devín stáva sa od istého času bez vlastnej viny smutne povestným tým, že toto tiché zákutie pri ústí Moravy do Dunaja vyhľadávajú ľudia, ktorí sú slabí k tomu, aby znášali životné tarchy. Tak v sobotu 9. t. m. staly sa tu zase dve samovraždy. Okolo 4. hod. sokočila s devínskeho hradného múru do priepasti 46-ročná židovka Alžbeta Mandlová, rod. Horovitzová v Trnave. Keď našli ju mŕtvu pod hradom, nevedelo sa, o koho ide. V malom zápisnom kalendári našli však telefonné číslo veľkej série. Keďže v Prahe, ako najväčšom meste republiky, niet už tak veľkého čísla, četníci zavolať to číslo vo viacerých telefonoch. Pri telefone hlásil sa dr. Arnošt Horovitz, ktorý potom podľa popisu poznal, že samovrah je jeho sestra. Mandlová bola vdova, mala v Trnave tlačiarňu a zúfala si vraj pre zlú finančnú situáciu. — Medzitým, ako četníctvo zisťovalo okolnosti samovraždy Mandlovej, príbehol k zástupu devínsky občan Neufeld. V ruke držal revolver a oznámil četníkovi, že na brehu Moravy sa zastrelil neznámy muž. V tomto sa zistil už po prevezení do nemocnice v Bratislave Vincent Chudalík, 40-ročný benzista, ktorý bol úradníkom generálneho finančného riaditeľstva. Strelil si v samovražednom úmysle do ľavého boku a svojmu zraneniu v nemocnici aj podľahol.

Novinová správa o udalostiach v Devíne z 9.11.1935 (Slovák, 12.11.1935, s. 5)

zabila a počas toho našiel telo A. Mandlovej, ktorá okolo 16.00 hod. skočila z hradného brala. V priebehu niekoľkých minút sa v ich blízkosti zastrelil V. Chudalík. Tieto prípady navzájom nesúviseli, ale svedčia o zúfalstve a „obľúbenosti“ tohto miesta.

Príbeh Panenskej vežičky ako inšpirácia

Motív samovraždy zohrával rolu aj vo výbere miesta, nakoľko šesť z osem samovrahov sa rozhodlo z nešťastnej lásky ukončiť svoj život priamo na hradnej zrúcanine. Taktiež osoby s finančnými problémami, alebo nezhodami v rodine si zvolili Devínsky hrad. Zatiaľ, čo u tých, ktorí zomreli z nešťastnej lásky, zohrávali dôležitú úlohu pri výbere miesta skôr romantické predstavy, napríklad vyjadrenie Z. Klasovitej, že smrť na Devínskom hrade bude krajšia. No nakoniec potenciál výšky nebol využitý, keďže boli zastrelení. U samovrahov, ktorí z hradu skočili (finančné a rodinné problémy) zo-

Fotka trojice samovrahov
(Slovenský denník, 23.11.1930, s. 3)

hrala pravdepodobne výška skalného brala podstatnú úlohu v tom, že skok z neho znamenal istú smrť. Najviac samovrážd bolo v Devíne spáchaných v mesiacoch august a november a v dňoch od pondelka do štvrtka.

Za prvú devínsku (romantickú) samovraždu môžeme považovať skok Margaréty a devínskeho rytiera z Panenskej vežičky do Dunaja. Našťastie je to len povest, ale nemôžeme vylúčiť ani možnosť, že romantickí samovrahovia medzivojnového Československa sa inšpirovali aj týmto príbehom. Hrad Devín bol začiatkom 20. storočia, tak ako i dnes, vyhľadávanou turistickou lokalitou. Správy o výletoch významných i menej významných osôb a skupín či oznamy o cestovnom poriadku parníka z Bratislavy do Devína sa vyskytovali v novinách pravidelne. K tomu, že si samovrahovia zvolili Devínsky hrad ako miesto svojho fatálneho činu, prispelo teda určite viacero faktorov. Bol to predovšetkým v období, keď v spoločnosti všeobecne prudko vzrástol počet samovrážd a viaceré z nich boli medializované prostredníctvom tlače. K ďalším, nemenej vplyvným faktorom patrilo aj napodobovanie samovražedných vzorov, romantické predstavy o hrade Devín, ľahká dostupnosť z Bratislavy, vysoké skalné bralo (70 – 80 m), frekventované výletné miesto a tiež veľká pravdepodobnosť, že správa o samovražde sa objaví v novinách...

Katarína Harmadyová, foto archív K.H.

Literatúra:

HARMADYOVÁ, K. 2019: *Prečo spáchať samovraždu na Devínskom hrade?* In: Zborník Múzea mesta Bratislavy, Bratislava, roč. 31, 204 – 231. Bratislava.

→ → → → → PIVNICA OTVORILA DVERE ← ← ← ← ←

Dočkali sme sa a tešíme sa. Náš devínsky kultúrny stánok konečne po dlhom čase začal dýchať. Citlivý návštevník určite zaregistroval na jej nádherných klenbách široký úsmev, ktorým PIVNICA víta svojich hostí. Pódium ožilo, stoličky pri stolíkoch sa zaplnili a hoci s rúškami a opatrne, ale predsa sa sezóna kultúrnych podujatí rozbehla. Podávame správu o tom, čo sme videli a čo nás v lete ešte čaká...

Okrem obľúbených a pravidelných akcií ako sú Nedelne stolovky s Marošom, vedomostný kvíz s Michalom či rozprávok pre našich najmenších v podaní divadla Žihadlo – Široký a Bystrozraký PIVNICA zorganizovala niekoľko zaujímavých podujatí.

Užili sme si *Piesne národov v spojení Klezmer mit Werner*. Nádherné slovenské, ruské, arménske, ale aj židovské piesne zahrala a zaspievala klaviristka, speváčka a skladateľka arménskeho pôvodu Karine Sarkisjan a koncert zaklincovalo duo Snežany Jovič Werner (akordeón a spev) a Andreja Wenera (husle). Krásne, pôsobivé, nadčasové.

Prvým hosťom v PIVNICI bol prírodovedec, filmár a fotograf Tomáš Hulík, ktorý premietol svoj dokument *Odvrátená strana Slovenska* a dočkal sa náležitej odozvy síce do počtu skromného, ale vďačného publika. (viac o ňom v článku na str. 8-9.)

V horúce letné dni nie je nič lepšie ako sa schladiť v chladných priestoroch PIVNICE s pohárom dobrého devínskeho a pri počúvaní takých skvelých hudobníkov ako Valér Miko (klavír), Denis Pagáč (kontrabas), Jakub Valíček (bicie) a našej Marty Potančokovej, ktorí rozťančili sálu. Pridali sa aj hudobníci z Devína a môžeme k tomu dodať len jediné: bravó!

Keby mal niekto pochybnosti, že Hviezdoslavove sonety a jazz nejdú dokopy, hlboko sa mýli. Presvedčil nás o tom ansámbl Františka Báleša v zložení František Báleš (klavír, autor hudby a aranžmánov), Matúš Uhliarik (spev), Vladimír Mačaj (kontrabas) a Juraj Šušanič (bicie). Neuveriteľné sa stalo skutočným a spokojní hostia zotrvali až do záverečnej...

text a foto ami

A NA ČO SA MÔŽEME TEŠIŤ V PIVNICI NABUDÚCE?

17.7. o 19.00 Divadlo KONTRA uvedie hru *KAMENE VO VRECKÁCH*, tragikomédiu Marie Jonesovej ovenčenej mnohými cenami o tom, že keď Hollywood obsadí írsky vidiek, konflikt kultúr je neodvratný, ale aj neodvratne zábavný. V réžii Klaudyny Rozhin hrajú Peter Čižmár a Tomáš Diro.

18.7. o 11.00 Divadlo Spoza voza uvedie *MEDOVÚ ROZPRÁVKU*, ktorá vznikla na motívy knihy Simony Čechovej Včelár Jožko.

25.7. o 18.00 Michal Šudila preverí naše vedomosti v **zábavnom kvíze**.

1.8. o 17.00 si užijeme nedeľné **STOLOVKY** s Marošom Fundárkom.

31.8. o 18.00 vás pozývame na kultúrnu akciu devínskeho leta – **vernissáž devínskych výtvarníkov** s názvom **KRÁSA MATERIÁLU** pod dohľadom Magdy Rollerovej a za hudobného doprovodu Silvie Josifovskej a jej bluesovej trojky.

VIAC O HOŠŤOVI Z PIVNICE

TOMÁŠ HULÍK

Od detstva bola príroda jeho druhou detskou izbou. S rodičmi podnikali dlhé prechádzky po devínskych lesoch, luhoch a hájoch a vďaka nim sa zoznamoval s motýľmi, chrobákmi, vtákmi, zvieratami. Pomaly, ale iste vznikala láska, ktorá trvá dodnes. Tomáš Hulík – fotograf, filmár, dokumentarista a čerstvý poverený riaditeľ bratislavskej ZOO bol hosťom PIVNICE.

Narodil sa síce v Prahe, ale celý život žije v Devínskej Novej Vsi. Okolité príroda bola dostatočnou inšpiráciou nato, aby sa prirodzene rozhodol pre štúdium environmentalistiky na Prírodovedeckej fakulte UK. Keď chodil do prírody, vždy mal so sebou fotoaparát a túto záľubu rozvinul ďalej v práci kameramana. Chcel zachytiť čo najvernejšie život v prírodnom prostredí so všetkým, čo k tomu patrí.

O Tomášovi a Ráchel

Najskôr to mal byť jazvec z povodia Moravy, ktorého stopoval, ale nakoniec sa stretol s bobrom. Teda bobricou. Týchto chránených zvierat bolo na území Európy ako šafranu, ale Tomáš mal šťastie. Keď bobor prvýkrát „rachol“ do vody chvostom, stalo sa niečo osudové. Ich vzťah sa spečatil, bobor, keďže išlo o samicu, dostal meno Ráchel (lebo „rachla“ chvostom) a stopovanie počas tisíc večerov a nocí sa začalo. Nebolo to vôbec jednoduché. Prvé tri mesiace sa len tak zľahka okukávali, až potom si ho Ráchel pustila bližšie k telu.

„Pre mňa to bola určite láska na prvý pohľad, aj keď ten z očí do očí sa mi prvýkrát naskytl až zhruba po troch mesiacoch. Po skoro dennodennom, či skôr nočno-nočnom chodení do teritória bobrice Ráchel sme sa po pár mesiacoch skamarátili. Prestala nás už vnímať ako hrozbu a začala nám čoraz bližšie a intímnejšie predstavovať život bobrov, ktoré boli v tom čase na našom území stále veľmi vzácne a sporadické. Prvá pusa, resp. pohladkanie bobrice prišlo zhruba po roku, z mojej strany to bolo zo zvedavosti, ale rýchlo som si uvedomil, že už prekračujem akúsi krehkú hranicu a Ráchel predsa len nebola žiadnym domácim maznáčikom. Druhýkrát som sa ju odvážil pohladiť pri nakrúcaní filmu Hulík a jeho bobry. Za tie roky som sa naučil o živote bobrov veľmi veľa. Najmä o ich správaní, o výchove mláďat v bobrej rodine alebo o inštitúte akejsi škôlky, ktorá u nich funguje, keď sa staršie mláďatá starajú o mladšie. Boli to pre mňa neuveriteľné pozorovania a výnimočná česť a veľká radosť, že nám Ráchel takto dovolila nahliadnúť do jej života.“

Výsledkom tohto dvorenia a nadbiehania bol rakúsko-nemecký dokumentárny film z roku 2002 v réžii Haralda Pokiesera **Hulík und die Biber (Hulík a jeho bobry)**. Tento projekt vznikol desať rokov. Mal úspech a bol jeho vstupenkou do sveta dokumentaristov.

Od Dunaja k Tatrám

Ale prvý úspech je zároveň záväzkom, lebo keď sa latka postaví vysoko, už ju treba len preskakovať. Tomáš sa tejto výzvy nezľakol. S jedným z našich najznámejších dokumentaristov Pavlom Barabášom nakrútili dokument **Vysoké Tatry – Divočina zamrznutá v čase**. Film putoval po festivaloch na celom svete a zbieral jednu cenu za druhou.

Od Dunaja k Tatrám, od nížiny k výškam. Ten vzťah sa musel vytvoriť... „Priznávam, vzťah k výškam som nemal, ale horské štíty ma lákali. V Tatrách som sa necítil ako doma a potreboval som znalca, ktorý ich dôverne pozná. Vtedy som sa stretol s Paľom Barabášom, slovo dalo slovo a nakoniec sme spolu nakrútili veľmi pekný a úspešný film pre rakúsku ORF v legendárnom cykle dokumentárnych filmov **UNI-VERSUM** s množstvom zvierat. Ale hlavne nakrúcanie s Paľom bolo pre mňa akousi nadstavbou vysokej školy filmárskej.“

Tretím a už aj režisérskym debutovým filmom bol dokument **Návrat rysov**, ktorý sleduje život a výchovu dvoch malých rysov v domácom prostredí až do čias, keď sa rozhodnú dať prednosť slobode v prírode. Šlo o jedinečný a krásny film, ktorý si získal srdcia divákov, vysielali ho na mnohých televíznych staniciach a stal sa aj

klasickou vianočnou ponukou na RTVS. Na tomto dokumente spolupracovali v tandeme s Milošom Majdom, strážcom Národného parku Malá Fatra a o rysičatá Lízu a Mura sa starali spoločne. Táto spolupráca pokračovala ďalším filmom **Kráľ nebies – orol skalný** o našom najvzácnejšom tatranskom operencovi. „Bol to technicky, ale aj ľudsky asi najnáročnejší film. Mali sme veľa neprajníkov aj prekážok. Tento film sme nakoniec nakrúcali skoro štyri roky a museli sme veľmi veľa vymýšľať, aby sme ani náhodou neublížili a nevyrušovali našich kráľov oblohy.“

Veľa sa hovorí o stretnutiach s nebezpečnými obyvateľmi lesov. Čo je na tom pravdy? „Pokiaľ poznáte pravidlá lesa, tak ako pravidlá cestnej premávky, kde viete, že na červenú nemáte ísť, tak v lese neexistujú nebezpečné zvieratá, iba vy sa vyskytujete na miestach, kde by ste nemali čo hľadať. Divoká príroda je o znalostiach, skúsenostiach, pozorovaní a najmä o šťastí pri stretnutí s divoko žijúcimi zvieratami.“

Slovensko v hľadáčku kamery

Z výšok sa na pevnú pôdu vrátil dokumentmi **Cesty Slovenskom** a **Divoké Slovensko**. Je z nich cítiť obdiv, láska a pokora k Slovensku a jeho kultúrnemu dedičstvu. A tiež hodiny a hodiny poctivej práce dokumentaristu. „Film **Cesty Slovenskom** bol tak trochu aj o pamiatkach a zaujímavých miestach, ktoré sme sa snažili prezentovať pri tomto

cestopise. O pár rokov sme tieto skúsenosti a množstvo navštívených miest uviedli vo filme **Slovensko Prítomná minulosť**, kde sme sa vydali na exkurziu históriou Slovenska, ktoré sme prezentovali na zachovalých a výnimočných pamiatkach.“

Po týchto malebných záberoch prišiel čas na film **Odvrátená strana Slovenska**, čo bol zdvihnutý prst o tom, ako sa u nás nakladá s historickými pamiatkami, životným prostredím i ľuďmi, ktorí sa ocitli na najnižšom stupni záujmu spoločnosti. A pritom je Slovensko jedinečné, obdarené úžasnou rozmanitosťou prírodných krás, ale aj unikátnymi historickými stavbami, ktoré potrebujeme, aby sa zachovali pre budúce generácie. Ide o „povinnú projekciu“

pre kompetentných, ktorá by rozvíjala hladinu polemických a snád' aj konštruktívnych názorov, ale tiež pre pedagógov, ktorí by mali dbať o to, aby sa u študentov vytvoril ochranný inštinkt proti devastovaniu hmotných, prírodných aj ľudských zdrojov.

„Žiaľ, verejnoprávna televízia tento dokument zatiaľ vysielala iba raz. Dúfam, že nabudúce bude film odvysielaný aj so Slovenskom Prítomnou minulosťou, ktorý je jeho dvojčica. Len dúfam, že ho videli nielen kompetentní ľudia, ale najmä množstvo spoluobčanov. A či rozvíril hladinu polemických názorov? V to dúfam tiež, a verím, že každý z nás si uvedomí aj svoju zodpovednosť za stav, v akom sa naša spoločnosť nachádza. Lebo to, čo nám chýba je hlavne vzdelanie, vzťah k histórii, pamiatkam a ku kultúrnemu dedičstvu.“

Na výlety s fotákom a kamerou

Tomáš má svoj domov v Devínskej Novej Vsi a pozná tu snád' každý strom, každého domáceho živočicha. Bobrica Ráchel už síce nežije, ale jej potomkovia áno a keď sa podarí, aj sa ukážu do objektívu fotoaparátu. „Moje najobľúbenejšie miesto na prechádzky s rodinkou a labradorom Bobešom je samozrejme okolie Moravy, kde momentálne nakrúcam aj svoj ďalší film o tejto rieke. Našťastie príroda v okolí Moravy sa až tak radikálne nemení. Ale

dostala zabráť v týchto pandemických časoch, keď boli zatvorené všetky obchody a supermarkety a do prírody sa vybralo množstvo ľudí, ktorí k nej nemajú úctu ani rešpekt a správajú sa tu ako v tých spomínaných chrámoch konzumu. Dokázali vyrušovať, aj keď o nich nevedeli, aj vládcov tunajšieho neba – orliaka morského a orla kráľovského.“

S fotoaparátom a kamerou podnikol viacero vedeckých expedícií a pochopil Ďaleký východ Ruska, ostrov Sachalin, Borneo, Malajziu, Nórsko a svoje fotografie publikoval v domácich i zahraničných magazínoch ako Lidé a země, National Geographic, GEO, Universum a pravidelne ich prezentuje na výstavách. A vie porovnať rozdiel medzi prístupom k národným parkom vo svete a u nás doma. „Je to založené na úcte a vzťahu k prírode. Národné parky v Afrike, Amerike, či v neďalekom Rakúsku sú baštou prírody s pravidlami, ktoré sa tam rešpektujú. U nás máme národné parky, ktoré nám miznú pred očami vďaka rúbaniu lesov či poľovaniu na zvieratá“.

Nový človek v ZOO

Najnovšou životnou výzvou je pre milovníka a ochrancu prírody a jej obyvateľov post povereného riaditeľa bratislavskej ZOO. Pre dlhoročného kamaráta zvierat asi žiadna výnimočná situácia, ale predsa. Rešpekt? „Chvíľku som zvažoval moje angažovanie sa v bratislavskej ZOO, ale potom som toto miesto prijal. Veľmi rád by som jej pomohol tak, aby sa zo zanedbanej a spiacej ZOO stalo miesto, kde sa budú návštevníci radi prechádzať a spoznávať nielen zvieratá v nej žijúce, ale odnesú si zážitok aj z jej botanickej časti. Bol by som nadšený, keby sa nám podarilo zapojiť do chovu ohrozených druhov väčšie množstvo zvierat, ktoré môžeme vrátiť do prírody. Ja tak trochu nadnesene vnímam ZOO v tomto dnešnom svete ako Noemovu archu, z ktorej v prípade potreby môžu „vyskočiť“ zvieratá znovu do voľnej prírody, aby pomohli, či podporili voľne žijúce populácie ohrozených a vzácnych druhov. A, samozrejme, snažiť sa zlepšiť a vylepšiť život zvierat v ZOO, aby sa tam cítili čo najviac ako vo voľnej prírode.“

A iné plány? „Uvidíme... Ale najmä snažiť sa čo najviac venovať rodinke na potulkách za nevšednými zážitkami v prírode. A sem tam niečo natočiť a nafotiť“ ☺

ami, foto archív T.H.

TOMÁŠ HULÍK (45)

Narodil sa v Prahe výtvarníkovi Viktorovi Hulíkovi a mame Ilone (ktorá sa o nás všetkých s láskou stará – pozn. T.H.☺). Vyštudoval environmentalistiku na PF UK v Bratislave. Začínal najskôr ako fotograf, neskôr ako kameraman, až sa prepracoval k autorským filmovým dokumentom. Zatiaľ má na konte filmy *Hulík und die Biber* (Hulík a jeho bobry), *Vysoké Tatry – Divočina zamrznutá v čase*, *Návrat rysov*, *Cesty Slovenskom*, *Kráľ nebies – Orol skalný*, *Divoké Slovensko*, *Odvrátená strana Slovenska*, *Slovensko – Prítomná minulosť*. S partnerkou Silviou, dcérou Lianou a kocúrom Maxom a labradorom Bobešom, psíkom jeho rodičov žije v Devínskej Novej Vsi.

ANKETA

ČO S NAŠOU PRÍRODOU DEVÍNSKOU?

Nuž, čo si budeme hovoriť – šomreme, frfleme, nadávame. Pozastavujeme sa nad skutočnosťami, ktoré by sme radšej nevideli. Ako nám domy a domčeky na kopcoch čoraz viac ukrajú z prírodnej krásy našej devínskej prírody, ako sa kvôli zastavaným a oploteným plochám musíme vzdať našich obľúbených ciest na prechádzky a ako sa bojíme, čo bude s naším chráneným územím. Dvíhame palec hore a keď niet komu, tak píšeme na facebook a čakáme na odobrenie nášho názoru. Táto anketa je o tom, čo sa nám, Devínčanom, na devínskej flóre a faune páči, čo nám prekáža a čo by sme chceli/mohli zmeniť. Opýtali sme sa vzorky Devínčanov a tu sú ich odpovede.

1. Čo mám rád/rada na devínskej flóre a faune? Ktorá oblasť je mojou najobľúbenejšou?
2. Čo mi skutočne vadí a prekáža? Ktoré sú tie zásahy, činy, krutosti, ktoré by sa nemali stávať?
3. Čo by sme mali/mohli urobiť jednotlivo/spoločne, aby sme ochránili devínsku fóru a faunu pre ďalšou devastáciou?

1. Asi najradšej mám tú možnosť výberu, keď sa rozhodujem, či sa vyberiem do kopcov smer les, čiže Devínska kobyľa, kde sa predieram starými vinohradmi, lúkami, lesmi. Tam stretávam cestou líšku, diviaky, srnky, zajace, alebo sa vyberiem na Slovanský ostrov, kde sa dá pozorovať vtáctvo, okúpať sa v Dunaji, alebo len tak pozrieť Moravu. Popri tom často ochutnám černicu, lesnú jahodu, čerešňu, ringlotu, nazbieram medvedí cesnak, bedle jedlé, divé hrozno... Minule som si tak uvedomil, že po hrádzi a popri Morave sa vieme na bicykli dostať bez prekriženia cesty až do Čiech.

2 + 3. Vadí mi, že za tých pár rokov, čo tu bývam trochu posúvame hranicu prírody ďalej od nás. A vadí mi napríklad aj to, že nachádzam stále viac a viac použitých servítkov a iných smetí v okolitej prírode. Chcelo by to zriadiť ešte ďalšie toalety pre turistov a aj možno viac kontajnerov. **Matej Patka**

1. Ten náš devínsky genius loci ani zďaleka nepozostáva len z toho, čo na území našej mestskej časti vytvoril človek vlastnou rukou, ale je to predovšetkým to, čo vytvorila príroda sama. Sme tu obklopení darom, čo moji blízki nazvali „čarovná koloroterapia“. Takmer trištvrté roka hrá Devín všetkými možnými farbami. Dokonca aj tá zima má čarovnú moc, keď bezlisté stromy a ulahnuté líky popráši Perinbaba, či ovládne mráz. Osobne si tie rána bez čivierania vtáctva v mnohých tóninách ani neverim predstavíť. Pravdepodobne minulý rok sa do blízkosti Gronárov nastahovala črieda muflónov a odvtedy aj ich bečanie spestruje hlas devínskej prírody. Zo srdca si prajem, nech sú tu aj títo párnokopytníci spokojní a nech sa tu cítia tak dobre, ako my, Devínčania...

2. Priznám sa, že mám obavy o budúcnosť prírodného obrazu niektorých lokalít nad Zeleňými terasami – Grefty, Šmoly, Lozinky, Nové sady či Benčík. Tieto sú dnes síce z veľkej miery neobhospodarované, ale sú neoddeliteľnou sú-

časťou devínskej atmosféry a tiež prechádzok mnohých z nás. Na parcelách v spomínaných lokalitách prebiehajú už niekoľko rokov Jednoduché pozemkové úpravy (JPÚ), ktoré budú pravdepodobne čoskoro ukončené. A tu vzniká veľký otáznik, aké plány majú „staronoví“ vlastníci, ktorí už nebudú iba podielníkmi na jednotlivých parcelách, ale ich podiely budú scelené a zapísané konkrétnym pozemkom. Ale čo potom? Vzniknú tu nové ploty? Budú mať vlastníci vôľu riešiť územie koncepčne ako celok? Zvýši sa intenzita automobilovej dopravy? Otázok je veľmi veľa a len ťažko sa v tejto chvíli hľadajú relevantné odpovede. Dnes sa môžeme spoliehať len na súdnosť a trpezlivosť. Na čo sa ale spolieham ešte viac, je schopnosť Devínčanov držať pokope a chrániť záujmy prírody. Veľká časť spomínaných lokalít sa totiž nachádza v ochrannom pásme chráneného územia európskeho významu Natura 2000, a preto je potrebné pristupovať k riešeniu budúcnosti spomenutých lokalít obzvlášť starostlivo a so všetkou odbornosťou.

3. Za momentálne najpodstatnejšie považujem zozbieranie veľkého množstva podpisov pod aktuálne prebiehajúcu petíciu na portáli VIA JURIS (www.mojapeticia.sk) za rozšírenie územia prírodnej rezervácie Fialková dolina. Kameňolom si každý rok nenápadne (a žiaľ, legálne) „odkusuje“ z lesov v jeho bezprostrednej blízkosti. O alarmujúcom stave v tejto lokalite svedčia aj vysychajúce stromy, ktorých osud je spečatený kontinuálnym narušovaním vodozádržných pomerov v dotknutej lokalite. Táto online petícia bude predložená Ministerstvu životného prostredia SR. Ministerstvo má totiž ako jediný akcionár prevádzkovateľa (a zároveň vlastníka) devínskeho kameňolomu Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. právomoc nariadiť, aby tento súhlasil s rozšírením prírodnej rezervácie aj na časť parcely, na ktorej sa ťažobný areál rozprestiera. **Martin Galát**

1. V prvom rade je to Slovanský ostrov. Vždy sa sem rád vraciam a toto miesto som si pomenoval „devínsky Karibik“. Neskutočne rozmanitá vegetácia, liany, o ktoré občas aj zakopnem, ale aj to patrí k tomu. Druhé moje obľúbené miesto je „Korytnačka“, zvykne sa nazývať aj Merica, odkiaľ je nádherný výhľad na Devín, Dunaj, Rakúsko a v neposlednom rade na rakúske Alpy.

2. Väčšie stavebné zásahy. A keď sa už aj niečo bude plánovať, či stavať na hranici s prírodou, treba zohľadniť o aký typ stavby pôjde. Takisto som proti rozširovaniu kameňolomu. Nedávno bola spustená petícia na rozšírenie Fialkovej doliny a verím, že vďaka tomuto kroku sa to aj podarí.

3. Základom je odstránenie náletových dreví, ktoré postupne likvidujú vzácne rastliny, ktoré sa v tejto oblasti vyskytujú. Určite by pomohlo aj pravidelnejšie čistenie okolia, kosenie a pre záujemcov možnosť organizovať semináre či poznávacie prechádzky. **Dušan Leskovský**

1. Východ či západ slnka pri Dunaji a všetko, čo je s tým spojené... a áno, patria k nim aj žaby a komáre...

2. Plné ulice áut, bezohľadnosť pri parkovaní, nedisciplinovaní psičkári, nechota použiť starodávne nástroje, napríklad metlu pred vlastným domom...

3. Dodržiavať pravidlá a neohýbať zákony. **rodina Čiernych**

1. Devín si ma získal svojim genius loci, ku ktorému neodmysliteľne patria tunajšie prírodné podmienky, bohatá flóra a fauna s mnohými chránenými druhmi, čarokrásne zákutia. Mám rada pohľadnicové výhľady z Devínskej Kobyly, s obľubou chodím na dunajské pláže a pozorujem labuť tanec v alúviu Moravy.

2. Na jednej strane je to nesmierne romantické, keď sa po uliciach a v našich záhradkách pohybujú slobodne srnky či líška, no na druhej strane často dochádza aj k bolestivým stretnutiam divých zvier s domestikovanými zvieratami či ľuďmi. Mne osobne sa stala veľmi smutná príhoda, keď mi skonala na rukách srnka napadnutá psom. Odvtedy sa zamýšľam, prečo sa to muselo stať a ako sa dá podobným situáciám predchádzať. Divá zver potrebuje svoj bezpečný domov presne tak ako aj my. Možno by stálo za stretnutie odbornej verejnosti, aby sa našli funkčné riešenia možno v podobe umiestnenia viacerých krmidiel, najmä v zimných mesiacoch. Prípadne zvážiť možnosti vybudovania zelených mostov pre migrujúcu zver, aby sa čo najviac predchádzalo neželaným kolíziám.

3. Mohli by sme napríklad vybudovať pitné fontány v obci, tie tu na prechádzkach, najmä, keď je úmorné teplo, veľmi chýbajú. Inšpiráciou by mohla byť historická vtáčia fontána v Starom meste, ktorá má tri úrovne. Najnižšia slúži pre psy a mačky, stredná pre ľudí a horná pre vtáctvo. Bolo by super, keby sme fungovali stále viac komunitne, aktívne sa zaujímali a zapájali do aktivít, ktoré pomáhajú chrániť to, čo všetci zbožňujeme. Spoločne dokážeme omnoho viac ako každý sám za seba. Vytvárajme živú komunitu ako pomyselný kruh, ktorý sa prepája s ďalšími a ďalšími komunitami, tvoriac súkolie ako veľký kvet života, do ktorého obliekame svojou činnosťou celú krajinu. Aké budú tie devínske šaty? Záleží len na nás... **Zuzana Matej**

1. Mojm obľúbeným miestom na prechádzky je dunajské nábrežie a devínske lesy.

2. Cesty a ulice okolo Devína zažili už aj lepšie časy. Niektoré domy sú skutočne na hanbu, napríklad jeden konkrétny, ktorý stojí na nábreží a nad ním chátka amfiteáter. Po víkendoch a návšteve turistov sa to len tak hemží odpadkami. Nová výstavba domov pripomína králikárne a ubrali priestor pre rast stromov a zelene.

3. Vybudovať lepšie cyklotrasy, aby sa do Devína mohlo chodiť pohodlnejšie bez áut. Lepšie zabezpečiť odpadový systém. Sadiť viac stromov, hlavne v nových obytných zónach. A už žiadne nové výstavby! **Anja Grosser**

1. Na Devíne sa mi páči jeho jedinečnosť – sútok Dunaja a Moravy, množstvo chránených území v našom katastri, príroda, ktorá je všetkým Devínčanom na dosah... Vyjdeme z domu a sme v nej „po uši“. Ten úžasný členitý terén, kde si každý príde na svoje: vodáci, turisti, cyklisti, rodiny na výlete...

2. Všetka tá nádhera si nesie so sebou akýsi „samozničujúci“ efekt. Mnohí ju chcú vlastniť,

cena pozemkov stúpa. Majitelia logicky očakávajú z investovaných peňazí akési benefity či výnosy, no činnosti, ktoré sú zárobokové a dostatočne ziskové nie sú zároveň aj eko-friendly a v konečnom dôsledku tú krásu likvidujú. Ale za to to prírodné prostredie, chůda, nemôže. Môže za to naša ľudská chamtivosť, pokrivené hodnoty, krátkozrakosť a často aj nechápavosť.

3. Ak viem a je to v mojich silách, upratať si pred vlastným prahom. Verejné priestranstvá nevnímame ako smetisko, ktoré je najbližšie poruke, ale ako vlastnú výstavnú obývačku. Pamätajte, že v prírode som len hosťom, som na návšteve. A aj sa tam tak správajme! Vychovávajme k takémuto vzťahu všetkých svojich blízkych, najmä deti! Trpezlivo upozorňujeme, ak sme svedkami, že ktosi čosi „ničí“, že by to robiť nemal. Hoci, iste, často tak riskujeme jednu „po papuli“. V prípade, že veci nezvládame sami, privolajme orgány kompetentné to riešiť (inšpekcia ŽP, enviro polícia...)

A čo spoločne? Okrem upratovacích brigád, ktoré riešia už len následky nedostatočnej kultúry podaktorých spoluobčanov, by som kládla dôraz na eko výchovu detí v školách. Pýtala som sa pri jednej návšteve na zbernom dvore u našich rakúskych susedov, kde by ste pokojne mohli jesť zo zeme (o upravenosti a čistote rakúskych dediniek hovorí netreba) rakúskeho kolegu starostu, rovesníka, čoskoro šesťdesiatnika, že ako to robia, povedal, že ich to učili a dodnes učia v škole. Takže minimálne päťdesiatročná tradícia, výsledky ktorej vidno voľným okom pri každom prejazde cez rakúske mestá i dediny. U nás to napríklad rieši projekt Zelená škola, do ktorého je zapojená aj naša škôlka aj škola. Spravme z nej povinný vyučovací predmet. Zameňme slovenské „zo spoločného krv netečie“ za „spoločné je nás všetkých, chráňme ho spoločne“. Žiadajme kvalitné územné plány, ktoré budú klásť ochranu životného prostredia na najvyššiu úroveň, aj nad hospodársky profit

kohokoľvek. Opravme cenotvorbu pri pozemkoch, na ktorých prežila kvalitná fauna i flóra. Maximalizujme ich cenu, ich hodnotu, no minimalizujme (pri ich reálnom využití pre ekofunkcie, ktoré bude treba preukazovať) sadzby dane z nehnuteľností za ne... Je toho naozaj veľa, čo sa dá robiť. Ak je vôľa. Zčať môže každý z nás. Hoci aj zdvihnutím papierika zahodeného kdesi po ceste. **Ľubica Kolková**

1. *Devínsku faunu a flóru milujem odjakživa, odkedy mi bola akoukoľvek formou predstavená – či už školskými brannými cvičeniami, turistickou s priateľmi alebo výletmi na bicykloch. Prírodu milujem všetku a všade, ale vzhľadom na to, že bývam celý život v štvrtom bratislavskom obvode, moje najobľúbenejšie miesta sú od „Kukuríčáka“ – Devín – Devínska Kobyla – Sandberg.*

2. *Čo mi skutočne prekáža, je, že les nad Devínom je iba biznis (drevo, zvieratá) a keď nie biznis, tak jedno veľké smetisko! Nepáči sa mi, že z historických vinohradov sú pastviny pre zvieratá. Vadí mi, že kompetentní, ktorí nemajú vzťah k prírode o nej rozhodujú. A tí, ktorí k nej vzťah majú, tak tých nikto nepočúva. Skutočne mi vadí a prekáža, že devínsky les je plný chorých stromov a kompetentní to neriešia a keď už áno, tak je neskoro. No a potom sa vyrúbe 95% stromov v danej lokalite.*

3. *Verejné diskusie kompetentných, ktorí majú záujem diskutovať s Devínčanmi o tom, ako chcú zveľaďovať Devín a prírodu nad ním, či už jednotlivci alebo OZ. Podporovať dobrovoľné aktivity, projekty ľudí, ktorí majú záujem starať sa o krajinu, v ktorej žijú. EU vyčlenila miliardy na podporu zelene a prírody. Treba ich použiť na ochranu, stráženie, čistenie, výsadbu, atď. a nie na niekoho luxusný život! Tomáš Candrák*

1. Lužný les okolo Moravy aj Dunaja je rovnako úžasný ako lesy a lúky v masíve Devínskej

Kobyly. Rastliny a živočíchové sú jedinečné a dúfam, že sa nebudú veľmi rýchlo vytrácať zo svojho prostredia. Rovnako krásne sú skalné útvary, ktoré určite všetci vnímame, ale málo si to uvedomujeme. Podobne morfológia Kobyly a brehy obidvoch riek na nás vplývajú a nebolo by dobré, keby sa z týchto riek stali bezduché kanály. Voda je čoraz čistejšia, v Dunaji sa skutočne dá dobre kúpať a užívať si jedinečnú atmosféru tejto veľkej rieky, či už v lete alebo v zime.

2. Komerčný výrub stromov na Kobyle, spleť ciest spontánne vyjazdených autami pravdepodobne lesných robotníkov a poľovníkov(?), zabité zvieratá na nezmyselne frekventovanej Devínskej ceste, bezohľadní vodiči, neporiadok, smeti v lužnom lese (rybári?), ale aj v záhradkárskych kolóniách, nedostatočná údržba, náletové dreviny a vysoká tráva na devínskej promenáde (nábřežie Dunaja). Čierne stavby v masíve Devínskej Kobyly, ruiny vojenskej základne na jej vrchole. Nezáujem ochranárov prírody o komplexné riešenie tejto problematiky.

3. Devín a príroda okolo neho má byť vnímaná ako jedinečná, chránená, regulovaná. Devín samotný je historicky a prírodne výnimočný, navyše je to oblasť v okolí veľkého mesta a mala by slúžiť ako relaxačná zóna. Na Devínskej Kobyle by mal vzniknúť nekomerčný lesopark, podobne aj v lužnom lese. Treba hľadať optimálne kritériá ochrany, všetko zakázať je naivné. Cesta okolo Devínskej Kobyly nemá byť frekventovanou spojnicou Záhoria s hlavným mestom, ale iba dopravnou komunikáciou pre návštevníkov a obyvateľov Devína. Parkovanie automobilov v Devíne treba riešiť zatiaľ aspoň dodržiavaním doterajších nariadení (napr. parkovanie na vlastnom pozemku, pokiaľ je to možné). Vybudovať parkovisko na okraji Devína. Výstavba nových domov na Devíne by mala byť prísne regulovaná územným plánom. **Martin Chovan**

red, foto Matej Patka

DEVÍNSKA BYLINKOVÁ ZÁHRADA PREKVITÁ!

Keď sa pôjdete prejsť po Kozičovej ulici, nakuknite do dvora v dome s číslom 24 a trochu ďalej, do záhrady. Bylinkovej. Našej, devínskej, komunitnej. Dušou tohto krásneho projektu je Zuzanka Matei a vďaka nej a štedrým darom dobrodincov tu vznikla bylinková oáza, ktorú nadšenci z Devína budovali svojpomocne ako aktivitu v rámci brigády. Väčšina liečivých rastlín nasadených do špirály prišla až z Moravy a každá z nich má tabuľku so slovenským i latinským názvom. Vo vyvýšených záhonoch sa darí zelenine i kvetom a priestor dýcha omamnou vôňou leta. No nielen dospelí, ale aj drobné rúčky škólkarov prišli pomáhať so sadením a tešilo ich to preveľmi. Záhradka sa má k svetu a v letných horúčavách ju dobrovoľníci denne polievajú. Chýba už len pár detailov, aby bol obraz záhradky dokonalý. Príďte, uvidíte a možno vám napadne aj nejaká malá výpomoc. Veď, nech je ten náš krásny Devín ešte krajší. No a čo s bylinkami? Predsa ich používame v kuchyni i pri bolestiach. Zopár účinných a zdravých receptov pripájame.

LIEČIVÝ ČAJ PRI BOLESTIACH BRUŠKA

Zmiešame usušené alebo čerstvé bylinky v rovnakom pomere: kamilka, medovka a nátržník husí a jednu polievkovú lyžicu zalejeme 250 ml vriacej vody. Necháme lúhovať 7 minút. Pijeme pri izbovej teplote po lyžičkách. Pôsobí proti kŕčom, upokojuje a má protizápalové účinky.

SURICA

Ide o fermentovaný medový nápoj s bylinkami. Je chutný a krásny vo svojej jednoduchosťi a zároveň úžasne posilňuje organizmus. A to nielen v horúcich letných dňoch. Potrebujeme veľký 4 litrový sklenený pohár, do ktorého vložíme do jednej tretiny bylinky. Môžu byť čerstvo nazbierané na lúčach či v záhradke (v zime sušené) – medovka, materina dúška, baza, lipa, šalvia, slez. Bylinky zľahka potlačíme v mažiari, zamiešame so 150 g medu a

3 litrami pramenitej vody, prekryjeme gázou a necháme tri dni stáť na priamom slnku. Slnčné lúče vodu nahrejú a začnú sa extrahovať užitočné látky, vitamíny, minerály a ľahké uhľovodíky, obsiahnuté v mede a to spôsobí, že nápoj začne kvasiť a jemne sa zakalí. Surica sa v minulosti pila pre posilnenie životnej energie, pri ťažkej fyzickej práci, pri rekonvalescencii a pre vitalitu ako pre deti, tak i pre dospelých. Na zdravie!

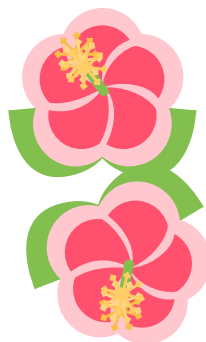
PRVÁ POMOC PRI ÚPALE ČI POŠTIPNUTÍ

Detská pokožka je veľmi citlivá na letné lúče slnka a stane sa aj, že na detičky zaútočí hmyz, ktorého poštípnutie nepríjemne svrbí a bolí. Príroda však aj na takéto malé trápenia vymyslela liek. Plnú hrst kvetov z ľubovníka bodkovaného zalejeme 200 ml olivového oleja a vlejeme do tmavej fľaše. Týždeň necháme stáť odkryté na slnku, fľašu prikryjeme len gázou. Každý deň pretrepeme. Potom tekutinu zlejeme cez sitko a pridáme 5 ml éterického levandulového oleja. V chladničke vydrží tento liečivý olej aj rok. Jemne ho vtierame do pokožky v prípade spálenia, pri uštipnutí hmyzom či boľestiah svalov.

BYLINKOVÁ SOĽ

Soľ rozmixujeme s čerstvými bylinkami – jednodruhuvo alebo si môžeme zvoliť rôzne kombinácie podľa vlastnej chuti: oregano, majoránka, rozmarín, kapucínka, bazalka, estragón, ale tiež pupalka, slezové ruže, nevädza či nechtík. Rozmixovanú soľ s bylinkami necháme deň preschnúť na papieri na pečenie a potom nasypeme do soľničky. Domáca bylinková soľ je v kuchyni naozaj nad zlato!

Stranu pripravili
Soňa Kolenčíková,
Zuzana Matei,
foto Matej Patka
a archív S.K. a Z.M.

